

Tehetségfejlesztés 1-2. osztályban a tanítási órán
és azon kívül
(publikáció)

Készítette: Kósáné Papp Julianna
tanító szaktanácsadó

2021

„Ha valakit olyannak látsz, amilyen éppen most,
ezzel visszatartod őt fejlődésében.
De ha olyannak látod, amilyenné lehetne,
ezzel előre segíted őt életútján.”

(Goethe)

A 115 éves Jókai Mór Református Általános Iskola Nyíregyháza egyik legrégebbi oktatási intézménye, 26 éve vette át ismét a Nyíregyháza Városi Református Egyházközség.

A Debreceni Egyetem pedagógia szakán írt szakdolgozatom kapcsán sikerült elmélyülten foglalkoznom az iskolánk történetével. Már akkor örömmel töltött el az a felismerés a múltidézés kapcsán, hogy mintegy száz esztendővel ezelőtt is mennyire gazdag volt iskolánkban a kínálat tárháza, melyet az érdeklődő, információra szomjas tanulóknak - a mai szóhasználattal élve a tehetségígéreteknek - nyújtott. Szembetűnő volt számomra az is, hogy minden egyes kínáلكozó lehetőség mögött ott állt egy lelkes ember, akiben a segíteni akarás túlbuzgott, s akinek igen jó szeme volt ahhoz, hogy meglássa a gyermekben a lehetőséget, az ígéretet. A múltban folytatott kutatásomban kirajzolódott előttem, hogy milyen magas szinten folyt iskolánkban az oktató-nevelő munka, ami miatt úgy nevezték akkor az iskolánkat, hogy: „Jókai Akadémia”.

Úgy gondolom, hogy a tartalmas múltunk minket, a ma Jókaiiban tanító pedagógusokat arra kötelez, hogy - elődeinkhez méltóan - nyitott szemmel járjunk, a ránk bízott gyerekeket legjobb tudásunk szerint neveljük, tanítsuk, úgy, hogy a gyermeket a leghatékonyabb módon indítsuk el a fejlődés útján. Nem szabad elvesztegetni nemzetünk értékeit, hiszen mikor a gyerekekről, a tehetséggondozásról beszélünk, a jövőnkéről beszélünk, mely nem a holnap, hanem inkább a holnapután.

Manapság nincs olyan iskola, melynek pedagógiai programjában ne szerepelne a tehetséges tanulókkal való kiemelt foglalkozás feladata. Az iskolánkban sincs ez másképp.

Szeretném összegyűjteni és megosztani a teljesség igénye nélkül, hogy mit csinálok első-második osztályban tanítóként tehetségfejlesztés gyanánt.

Jól tudom, hogy a tehetséggondozás nem tantárgyakhoz kötött. Manapság az anyanyelvi kompetenciaterület fontosságát mindenki emlegeti, hiszen ez valójában tantárgyak feletti, így nem csupán a magyar nyelv- és irodalomhoz köthető. Mindenki magától értetődőnek veszi, hogy erre mindenki egyformán képes. Ez azonban egyáltalán nincs így. Kodály Zoltán is megfogalmazta:

„A magyart is tanulni kell, még a született magyarnak is.

Ha nem csiszolja, újítja folyamatosan, berozsdásodik.”

Tapasztalatom alapján, elsős tanítóként elmondhatom, hogy az átlagot meghaladó anyanyelvi képesség első jelei bizony már igen korán megmutatkoznak.

„A tanító először a fejlett beszéd és intellektuális képességekre figyel fel. Az osztálymunkában ezek a gyermekek aktívak, tevékenyek, aminek mozgatója élénk fantáziájuk. Emócionális fejlődésük lassúbb az intellektuálisnál. Oka abból a belső konfliktusból származó türelmetlenség, ami pszichomotorikus képességeinek lassúbb fejlődése és intellektuális (elsősorban gondolkodási) képességeinek gyorsabb fejlődése miatt alakul ki.” /Schmercz, 2010/

„Johnson szerint az iskolába még nem járó gyermek nyelvi tehetségét a következők alapján azonosíthatjuk:

- szokatlanul jó emlékezet,
- szó szerint tudnak idézni,
- ömlik belőlük a szó,
- állandóan kérdeznek,
- kitartóan képesek figyelni,
- jó a humorérzékük,
- nagy szókinccsel rendelkeznek,
- könyvek, filmek, beszélgetések tartalmát magas szinten értik,
- maguktól tanulnak meg olvasni „(in. Tóth, 1998, 165.o.)

Ezek a gyerekek gyakran úgy érkeznek első osztályba, hogy már tudnak olvasni, korán kezdenek írni, sokan spontán képesek helyesen írni, korukhoz képest fejlettebben fogalmazznak.

A nyelvi tehetségek általános jellemzőit így összegzi Tóth László:

- „korai beszédfejlődés
- szokatlanul bő szókinccs
- intelligens társalgás
- széleskörű általános tájékozottság
- jó megőrző képesség
- jó megfigyelő képesség
- jó nyelvérzék „/Tóth, (1998, 168.o.)/

Ha csak egy ilyen gyermek lenne az osztályban sem hagynám figyelmen kívül, ám általában 2-3 gyerek mindig felfedezhető, akiken a nyelvi tehetség fenti jeleit igen korán felfedezem az első osztályban.

Jelen írásom egyik fontos tárgya azon **tehetségfejlesztő módszerek felsorolása, - differenciálás, dúsitás** - melyeket magyar órán végzek a második osztályban.

A differenciálási módok, eszközök felsorolásához segítségül vettem az alábbi táblázatot (Mező - Mező, 2003,106.o.), melynek első pontjában felsoroltak kapcsolódnak az írásom központi témájához. Nagyon jó így, csokorba szedve látni a lehetőségeket.

DIFFERENCIÁLÁSI MÓDOK, ESZKÖZÖK																	
Rétegmunka	Differenciált csoportmunka		Individualizált munka a tanítási órán	Differenciált házi feladat	Differenciált motiváció	Segítségadás más tanulóknak	Feladat: információhordozó készítés	Korrekpetálás a tanórán kívül	Vezető a csoportmunkában	Differenciált értékelés (M=min.; O=opt.)	Információhordozók - eszközök						
	heterogén	homogén									Könyvtár, könyv	Gyűjtőmunka	Feladatlap	Diák, képek	Magnetofon	Írásvetítő	Fejhallgató
1. Ha kiváló a tantárgyból:	X	X	X	X		X	X		X	O	X	X					
2. Ha gyenge a tantárgyból és negatív munkaképességű:	X	X	X	X	X		X			M		X	X	X			X
3. Ha valamely alapképesség színvonala alacsony (pl. olvasás, írás, beszéd stb.):		X	X	X	X		X					X		X			X
4. Ha kreatív tanuló:				X	X		X										
5. Ha jó képességű, hiányos munkaképesség-színvonalú:				X	X	X	X		X	O	X	X					
6. Ha gyengébb képességű, szorgalmas:	X		X	X	X		X			M		X		X	X	X	X
7. Ha tanulási problémával küzdő:	X		X	X	X		X					X	X	X	X	X	X
8. Ha más tantárgyból kiváló (pl. rajz, földrajz stb.):				X	X		X					X					
9. Ha szociális körülménye problémás:	X				X						X						
10. Ha speciális területen van hiányossága (pl. figyelem, emlékezet stb.):			X	X								X		X			X

A tehetséggondozást többféle megközelítéssel is bevihetjük a tanítási órára.

A tananyag a tantervben az egyszerűtől a bonyolultabb felé haladva épül fel. Ezt jól tükrözi a Bloom-taxonómia kognitív szintjeinek sorozata, melyet mióta megismertem, magam is alkalmazok. A következő kognitív szintek különülnek el (Bloom, 1956):

1. Megismerés	4. Elemzés
2. Megértés	5. Szintézis
3. Alkalmazás	6. Értékelés

Az első három szint alapvető a tanulásban, a második három elsősorban a kiemelkedő képességűek gondolkodásának fejlődésében játszik szerepet. Az öndifferenciálásnak kiváló módja, ha a diák választhat, melyik szinten dolgozza fel a tananyagot. (Dr. Gyarmaty, 2007)

Ez a gondolat számomra azt sugallja, hogy mindig terített asztalról kell kínálni a gyerekeket.

A tanítványaim életkori sajátosságai miatt elsődlegesen a tanulságos történetekben, a **mesékben** rejlő lehetőségeket aknázom ki.

Ezek hallgatása, elmesélése, véleményezése, de leginkább az eljátszása teremt kiváló alkalmat arra, hogy a gyerekek beszéd- és empátikus készségét fejlesszem. Ez utóbbi tulajdonság még nem életkori sajátosságuk (különösen igaz ez a tehetséges gyerekekre). Ám amint belebújnak egy szerepbe, megélik azt, akkor már más nézőpontból is képesek lesznek állást foglalni.

A mesék, történeteinek elmondása E/1-ben számukra egyáltalán nem jelent problémát, szívesen vállalkoznak erre. A mesék tanulságai, a szereplők jellemvonásai, helyes vagy helytelen viselkedései, mind formálják személyiségüket, együttműködési képességeiket.

- **Drámapedagógia módszerei:** A **kipróbált szerep** megélése hatással van a további viselkedésükre. Mit éreztél egyik vagy másik szereplő bőrében? Vedd számba, fogalmazd meg érzéseidet! A helytelent helyesbítjük: - Hogyan kellett volna viselkedni? Te, hogyan viselkedtél volna?
- Mi volt az előzménye a történetnek? Fejezzük be másképp a történetet! Mit tennél hozzá? Mit vennél el a történetből? stb..
- Készíts bábfigurát a szereplőkről! **A bábozás** nyújtotta **közös élmények** fontosak, hiszen érzellemmel vannak lepecsételve.
- Kedvelt tevékenységük a **Csali mesék** kitalálása. A szárnyaló fantázia előnyt jelent.

- **A közmondások** magyarázása bővíti a gyermekek szókincsét, fejleszti a **humor** értésének képességét. Sok mindent megoldhatunk, feloldhatunk humorral, ha a gyerekek értik azt.
- **Munkaformák: Páros- és csoportmunkában a tehetséges gyermekek** megbízható csoportfelelősök, akik szívesen fontoskodnak társaik körül, akkor is, ha társaiknak a tananyag megértésében vannak akadályai. Ezt előszeretettel alkalmazom, mert ők közel állnak társaikhoz, észjárásuk hasonló. Azonnali segítség tudnak lenni társaik számára.
- **Egyéni beszélgetések:** Ezt rendkívül szeretik, hiszen annyi mondanivalójuk van.
- **Vita:** Fejleszti a kommunikációs képességet, türelmet, lényeglátást, érvelést az önérvényesítés helyett a csoportba olvadást. A módszer alkalmazása kedvelt a kis tehetségek számára, ám nem kis nehézséget jelent számukra, hogy: Ki kell várniuk a sort! Türelem!
- **A cím milyen történetet sejtet? (Jóslás):** A kreativitásuk, fantáziájuk szárnyaló.
- **A szereplők tulajdonságai:** –Nézz utána! Érdekességek gyűjtése a szereplők életmódjáról, élőhelyéről. Rajzold le! Rendszerezd őket! Kutass fel olyan meséket, ahol már találkoztál velük! Akkor milyen tulajdonságokkal bírtak? Hasonlítsd össze!
- **Kritikai olvasás:** Belső kérdések, a probléma megfogalmazása. Kinek az oldalára állsz? Mi az üzenet számodra? Ezek a kérdések mindig kielégítő válaszra találnak a kis tehetségígéretek esetében.
- Készíts **gondolattérképet!**: Rendszerezés. Asszociációs játék (bármiről képesek azonnal)
- Adj fel **hirdetést** az erdei újságban! Szervezz versenyt a szereplők számára!
- **Kooperatív munkaszervezési forma** is kedvelt számukra, a kapott szereptől függően.

- A **projekt módszer** alkalmazása egy-egy anyagrész esetében is jó alkalom arra, hogy minden oldalról megtámogathassuk a tananyagot. A komplexitás mélyíti tudásukat, fejleszti képességeiket. Elmélyülhetnek, beleáshatják magukat az érdeklődési körüknek megfelelő témákba, (erősségek) illetve a kevésbé fejlett területek (gyenge oldal) is fejlődhetnek a tevékenységek által. Ilyenkor az órakeretet kibővíthetjük délutáni, otthoni feladatokkal.
- **Könyvajánló:** Olvasmányélményeikről is szívesen számolnak be.
- **Memoriterek** megtanulása: Élesíti az elmét, könnyen tanulnak.
- Szívesen készítenek nyelvi **fejtörőket, rejtvényeket**.
- **Írnak verset-** állatokról, barátokról - szélsziporkát (szabadvers), ötsorost.
- **Lényegkiemelést** végeznek történetkeret segítségével.
- **Mesefolyam** adott szavakkal: történet, mese alkotása.
- **Titkosírás**, memóriajáték, **interjú** készítése.
- **Verseny** feladatokban szívesen vesznek részt: akár olvasás, nyelvi verseny..

A fent felsorolt feladatokat természetesen jól megszervezve a tanítási órán egyéni differenciálással, páros munkaformában vagy csoportok szervezésével oldom meg. Olykor feladatlap összeállításával kínálok számukra alternatívát. Ők maguk is szívesen készítenek rejtvényt, feladatlapot egy-egy témához, szereplőhöz.

A felsorolt feladatok elkészítésére a napköziben nyílik alkalma a gyerekeknek, erre igényük is van. Rendszeres szorgalmi feladatok, házi feladatok biztosítják a motiváció ébrentartását. Meg kell említeni a szülői háttér készségét, rendelkezésre állását is, hiszen a kreatív munkához ebben az életkorban szükséges a segítség.

A tehetséges gyerek tájékozott a napi hírekben, történelekben, beszámol arról, kérdez, utánanéz, véleményez.

Mindennap igyekszem időt szakítani arra - akár a napköziben is -, hogy beszélgessünk az általuk felvetett témáról. Nagyon igénylik.

Az értelmes, tehetséges gyerekek minták társaik előtt. Abban az esetben, ha sikerül meglovagolnunk a kielégíthetetlen tudásvágyukat, hangyaszorgalmukat, jó tájékozottságukat, nagyon jó húzóerővé válnak az osztálytársaik számára.

Értelmes, változatos, izgalmas feladatokat kell számukra állandóan kínálni, mert a tananyagot pillanatok alatt képesek elsajátítani. Ha nem tesszük ezt, ezek a gyerekek

könnyen válhatnak magatartási gondokkal küzdő gyermekekké, akik unatkoznak, ezért rendetlenkedhetnek is.

„Az iskolák olyanok a tehetséges gyerekeknek, mint a gepárdnak az állatkert. Ketrecben tartják az értelmét, nem adnak elég teret a száguldásra. Sok tehetséges gyerek úgy is viselkedik, mint a ketrecbe zárt gepárd. Ül csendesen, visszahúzódná lesz, vagy pótcselekvést végez, agresszívvé válik.”

(Dr. Gyarmati, 2004, 21. o.)

Az írásom elején található idézet (Schmercz, 2021) a tehetséges gyerekek azon tulajdonságát is megemlíti, hogy szociális, emocionális fejlődésük lassabb az intellektuálisnál, amivel tapasztalatom alapján magam is egyetértek.

Ezt a lemaradást magyar órán a fentebb említett változatos munkaformák alkalmazásával fejleszttem, ezen túl jó alkalom a fejlesztésre az osztályban tanított másik tárgyam: a testnevelés is.

A testnevelési játékok - mint minden játék - érzelmmel teli tevékenységek, a személyiség formálói. Fejlesztik az érzelmi intelligenciát, az önismeretet, segítik a gyermeket kapcsolataik ápolásában és beszélgetéseik elmélyítésében.

A tanítási órákon túl - kosárlabda edzőként - az iskola kosárlabdacsapata is kiváló színtere a tehetségfejlesztésnek, a közösségfejlesztésnek. A tehetséges gyerekek többsége bekapcsolódik ebbe a közösségbe. Nagyon lelkesek, elszántak és céltudatosak. Kitartásuk messzire viheti e téren is őket. Szocializációs hátrányukra fejlesztőleg hat a csapatmunka.

Úgy ítélem meg, hogy a fent említett tanítási órákon végzett közös tevékenységek, a fejlesztő foglalkozások és a tanítási órákon kívüli egyéb tevékenységek és a csapattársak készítése alapos, sokrétű munka együttesen alkotnak egy kerek egész komplex fejlesztési lehetőséget.

A fenti tartalom saját szellemi termékem, melyet a Református Pedagógiai Intézet felkérésére, megbízásával készítettem.

Felhasznált irodalom:

Balogh László: *Iskolai tehetséggondozás*. Debrecen, 2004. Kossuth Egyetemi Kiadó

Dr. Gyarmathy Éva: *A tehetség háttere és gondozásának gyakorlata*. Budapest, 2007. ELTE Eötvös Kiadó

Mező Ferenc: *Tehetségdiagnosztika*. Debrecen, 2008. Kockakör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület

Dr. Tóth László: *Pszichológia a tanításban*. Budapest, 2007. Pedellus Tankönyvkiadó

Dr. Schmercz István: (2010), *Tehetséges tanulók az iskolában*

http://www.borsodtalentum.hu/tanulmanyok/tan_schmercz/tan_schmercz.html